

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Академія наук вищої освіти України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Бурятський державний університет

ТОЛЕРАНТНІСТЬ

ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНА
ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Збірник матеріалів
III Міжнародної науково-теоретичної конференції
від 19-20 травня 2011 року

Житомир-2011

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Академія наук вищої освіти України

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Бурятський державний університет (Росія)

*"Толерантність
як соціогуманітарна
проблема сучасності"*

*"Tolerannce as the Social and
Humanitary Problem of the Modern
World"*

Збірник наукових праць

*(Матеріали III Міжнародної науково-теоретичної
конференції*

від 19-20 травня 2011 року)

Житомир
Видавництво ЖДУ імені Івана Франка
2011

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028.13
Т 52

*Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка, протокол № 9 від 22 квітня 2011 року*

Редакційна колегія:

Саух П.Ю., доктор філософських наук, професор;
Козловець М.А., доктор філософських наук, професор;
Ковтун Н.М., кандидат філософських наук, доцент;
Слюсар В.М., кандидат філософських наук, доцент;
Вітюк І.К., кандидат філософських наук, старший викладач.

Рецензенти:

Муляр В. І., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри
гуманітарних наук Житомирського державного технологічного університету;
Стародубець Г. М., доктор історичних наук, професор завідувач кафедри
всесвітньої історії та політології Житомирського державного університету імені
Івана Франка;
Піциль О. С., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії,
політології та історії Житомирського національного агроекологічного
університету.

**Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності: III
Т 52 Міжнародна науково-теоретична конференція (19-20 травня
2011 року): зб. матеріалів / за заг. ред. Сауха П.Ю. – Жи томир:
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 324 с.**

У матеріалах конференції розглядаються основні аспекти
філософського осмислення феномена толерантності: розкриваються
теоретико-методологічні засади дослідження толерантності; з'ясовуються
форми та механізми проявів толерантності у сферах політичної, соціальної,
культурної, релігійної, етнічної, національної, екологічної буттєвості
людини; осмислюється толерантність у межах міжкультурної і внутрішньо-
культурної комунікації за доби глобалізації; з'ясовуються особливості
функціонування толерантності в умовах полікультурності українського
суспільства.

*Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за
точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.*

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028,13
© Колектив авторів, 2011

ЗМІСТ

Саух Петро Юрійович Стратегія толерантності – стратегія майбутнього	3
Кремень Василь Григорович Толерантність як імператив мультикультурного світу	7
Попович Мирослав Володимирович Роль філософії у духовному розвитку людства	10
Головатий Микола Федорович Український солідаризм як основа державотворення	16
Рибачук Микола Філімонович Партійно – політична система України як система керування хаосом	20
Богачевська Ірина Вікторівна Мовний аспект релігійно-конфесійної толерантності	24
Білик Олександр Михайлович, Білик Ярослав Михайлович Толерантність як принцип організації науки	25
Вандишев Валентин Миколайович Ідеологія "лівацтва" як деструкція толерантного	26
Варзар Іван Михайлович Співвідношення толеранції та віолентії у координатах методу тріадної кореляції цінностей та орієнтацій соціально-політичного розвитку	29
Герасимчук Андрій Андрійович Проблема толерантності в стосунках католицьких і православних церков в умовах глобалізації	41
Глотов Борис Борисович, Павлун Юрій Іванович Толерантність як провідна психологічна риса українського народу	43
Загрійчук Іван Дмитрович Природа толерантності та її межі	46
Касьянова Євгенія Івановна Морально-філософська специфіка розуміння толерантності	48
Козловець Микола Адамович Конфлікт інтерпретацій як чинник нетолерантності	50
Кочубей Наталія Василівна Толерантність у мережному суспільстві як засада комунікації	52
Новикова Ольга Сергеевна Формування толерантності і міжкультурної компетентності в глобалізуючому світі	54
Отірко Олег Васильович Християнсько-етичні засади толерантності	61
Осинський Іван Йосифович, Добрянська Марина Івановна Толерантність і етнічні відносини	66
Пендюрин Людмила Петровна Проблема толерантності: підходи і противореччя	70
Пісун Валентина Миколаївна Українська національна історія: шляхи суспільного толерування подій, фактів, концептуальних узагальнень	72
Петронговський Роман Рафаїлович "Контроверзи" історичної пам'яті і толерантність	73
Поліщук Олена Петрівна, Поліщук Олег Анатолійович Українська естетична національно-культурна традиція в контексті глобальних проблем сучасності і феномен толерантності	77
Савостьянова Марина Володимирівна Толерантність науки: ілюзія чи реальність?	79

діячів. Лише на цьому, дійсно науковому фундаменті, може бути відображена справжня історія нашого народу.

*Олена Поліщук (м. Житомир),
Олег Поліщук (м. Житомир)*

Українська естетична національно-культурна традиція в контексті глобальних проблем сучасності і феномен толерантності

За умов глобалізації все очевиднішою проступає тенденція до уніфікації способу життя цивілізованої людини, якому сприяє передусім високий рівень технізації і наукоємності побуту й виробництва, широкий доступ до інформаційних джерел, значне поширення й попит на послуги так званої масової культури. В такій ситуації національно-культурні традиції різних націй зазнають впливу "магістральних" - більш чисельних чи ж більш індустріально розвинутих спільнот. Наразі питання плідності і корисності подібних взаємодій та впливів локальних культур на культуру України набуває особливої значущості з боку фахівців різних галузей знання, в тому числі естетиків. Особливо, коли йдеться про трансляцію естетичних ідеалів, смаків, переконань від покоління до покоління як основу національно-культурної ідентичності конкретної нації.

Висловлюється припущення про естетичну домінанту українського національного характеру, в основі якої лежить передусім опертя на візуальні механізми інформаційної взаємодії при реалізації не тільки мистецьких інтересів, а й вирішенні утилітарно-повсякденних завдань, освітніх прагнень, загальнокультурних запитів і т.п.

Стверджується про загрозу національної ідентичності в умовах масової культури і глобалізаційних процесів сучасності передусім через нівелювання української естетичної національно-культурної традиції з боку ЗМІ.

Наголошується, крім того, що відсутність науково-обґрунтованих і реалізованих у педагогічній практиці системи заходів щодо формування естетичних потреб дітей, підлітків, юнацтва, як необхідного елемента загальної культури особистості, є однією із вагомих причин негативної динаміки розвитку системи ціннісних орієнтацій широкого загалу дітей і молоді. І як наслідок подібного виступає, на наш погляд, високий рівень інтолерантних стосунків, міжособистісних конфліктів між підлітками і юнацтвом не тільки у міжособистісному спілкуванні під час навчального процесу, а й загалом при взаємодії, спілкуванні між собою поза межами навчальних закладів.

Наслідками відсутності дієвих форм естетичного виховання молоді на теренах сучасної України може бути: незадоволення базових потреб учнів загальноосвітніх шкіл та спеціальних шкіл-інтернатів у самореалізації; відсутність естетично орієнтованих цінностей у молоді; некритичне

засвоєння маніпулятивних зразків масової культури; націленість на "речизм" і меркантильно-побутову залежність від запропонованих модою зразків (одягу, предметів побуту тощо), небезпечних для здоров'я продуктів харчування; "сліпе" наслідування персонажам чи кумирам ток-шоу, кінофільмам чи іншим елементам кіч-культури і т.п.

Стосовно дітей з особливими потребами варто підкреслити наступне: діти з вадами слуху мають об'єктивно зумовлені труднощі у сприйнятті дійсності і комунікації (сприйняття творів художньої літератури, музики, які сприяють розвитку асоціативності думки, у них затруднене чи, навіть, неможливе). Для перегляду телевізійних програм чи кінофільмів таким дітям, підліткам, юнацтву потрібні, насамперед, синхронний сурдопереклад, за відсутності соціально-педагогічного супроводу у них наразі виникає інтерес до телепродукції (кінопродукції, рекламопродукції) із мінімальним словесно-логічним наповненням: вестерни, фільми жахів, еротика тощо. Тому в умовах інтернатного закладу до культурно-мистецької діяльності повинен бути, як видається, залученим цілковито весь трудовий колектив в якості активних учасників, "масовки", глядачів. Байдужість окремих педагогів може стати стримуючим фактором для учнів, які в силу певних обставин не приймають участь в мистецькій діяльності. Це ж справедливе, на наш погляд, й стосовно інших видів естетичного розвитку дитини чи юнака. (І не тільки у таких закладах освіти, а й у загальноосвітніх школах та сім'ї). Парадоксальним постає ось що, як виявило проведене нами дослідження: сучасна так би мовити нормальна дитина, яка не отримала належного первинного естетичного виховання у сім'ї чи на ранніх етапах соціалізації, веде себе аналогічно до дитини із обмеженими потребами – так само прагне до продукції масової культури із мінімально вербально-логічним сенсом.

Отже, відсутність належних естетичних потреб і смаків, ідеалів та цінностей, моральних норм, які ґрунтуються на національній культурній традиції, за умов перебування дитини з вадами слуху на державному утриманні призводить до її прагнення до гіперопіки зі сторони, в першу чергу, державних інституцій, а також, до культу споживання. Подібний соціальний інфантилізм сприяє, відтак, потужному поштовху до інтолерантності у зносинах зі "світом Інших" - тих, хто не має особливих потреб. Така проблема є значним бар'єром на шляху інтеграції дітей з особливими потребами до широкого загалу учнівської молоді, адже тільки спільна творчість, праця чи навчання може об'єднувати дітей на шляху до спільної мети – розвинути себе як особистість і бути успішним у соціалізації.

Видається необхідним звернути більшу увагу громадськості і державних інституцій на необхідність іншого типу й форм естетичного розвитку сучасних дітей, підлітків та молоді в умовах зростання інформаційного тиску (реклама, кіч тощо). Мова йде про формування осереддя засад їх толерантності при спілкуванні і діяльності, адже

естетично розвинута особистість не тільки демонструє високий творчий потенціал, але й вміння "прислухатися до світу".

Марина Савостьянова (м. Київ)

Толерантність науки: ілюзія чи реальність?

Проблема толерантності нерозривно пов'язана з проблемою істини. Проте, якщо у філософії існують різні концепції істини, що припускають її відносність (когерентна, кореспондентна, конвенціональна та ін.), статус наукової істини від них суттєво відрізняється. Наука завжди вважалася епістемологічно чистою, тобто вільною від суб'єктивізму, тому наукове знання претендує на об'єктивну істину. А якщо так, то виникає питання – чи може наука бути толерантною, оскільки у випадку толерантності мова йде або про існування більш, ніж однієї істини, або про відносність будь-якої істини.

Якщо розглядати це питання у рамках проблеми демаркації наукового і ненаукового знання, то тут наука буде виявляти себе досить категорично – те, що не є науковим знанням, на наукову істину претендувати не може. Але треба зазначити, що у сучасному суспільстві найвищою, чи не єдиний, авторитет належить саме науковій істині. Таким чином, навряд чи можна говорити про можливість толерантності науки до інших форм знання.

Відзначимо також таку рису сучасної науки, як парадигмальність. Розвиваючись у межах визнаної на сьогодні парадигми, наука (наукова галузь) буде відкидати будь-яке знання, що не вписується у діючу парадигму, навіть якщо це буде безперечним фактом. Тому існує проблема принципу, який з необхідністю продукує парадигмальна наука: "Істини парадигми вищі за об'єктивну істину". При цьому на дослідницьку діяльність парадигмою "ззовні" і "зсередини" накладаються обмеження, що регулюють спектр її дослідницьких можливостей. Таким чином, парадигмальність зрілої інституціолізованої науки не сприяє зростанню її толерантності.

Функціонування науки має такі обмеження, накладені на неї парадигмою: парадигма закріплює систему мовних каркасів, категоріальних і концептуальних структур, які є сукупністю інтелектуальних передумов дослідження, змушуючи інтелект працювати в рамках сформованих структур; вона ізолює вчених від тих соціально важливих проблем, які не можна подати в термінах її концептуального й інструментального апаратів; парадигма прагне не до пошуку інваріантності, а до створення угод (конвенцій).

Для успішного розвитку парадигмальної науки повинні збігатися реальні ціннісні орієнтири суспільства й самої науки. Але питання "чи має право суспільство накладати обмеження на наукове дослідження або втручатися у внутрішні проблеми науки?" вирішується тим фактом, що